

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

ПРОМЕНЕ ПОТРОШЊЕ ВОЋА У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

Б. Влаховић¹, Д. Томић², В. Радојевић¹, Д. Раљић³

*"Болести цивилизације у нашем свету
настају, пре свега, преко исхране,
па се зато и само преко исхране могу
излечити"*
(Rusch, 1996).

Садржај: У раду аутори анализирају промене потрошње воћа и њихових прерађевина у нашој земљи. Анализом су обухваћени регионални и социоекономски аспекти потрошње. Истраживање обухвата временски период од 1996 до 2002. године. Потрошња се односи искључиво на домаћинства. Други облици потрошње тзв. институционална потрошња није обухваћена. Према истраживањима уочава се да потрошња бележи тенденцију благог пораста, мада је још увек нижа у односу на пожељне и оптималне вредности. Постоје значајне разлике у нивоу потрошње по регионима и категоријама домаћинства, условљене, пре свега, висином куповне моћи.

Кључне речи: *потрошња, воће, домаћинство, Србија и Црна Гора.*

Увод

Воће је важан извор неопходних витамина (нарочито "А", "Б" и "Ц") и минерала, састојака који су, у новије време, све више дефицитарни у исхрани потрошача. Воће и грозђе садрже све неопходне састојке за

---

¹ Бранислав Влаховић, Вук Радојевић, Пољопривредни факултет, Нови Сад

² Данило Томић, Институт за економику пољопривреде, Београд

³ Душан Раљић, Новосадска банка, Нови Сад

људску исхрану, а посебно воде (80-90%). Према томе, у структури избалансиране – уравнотежене исхране, потрошњи воћа треба посветити значајну пажњу. Воће је биолошки значајан извор здравља, отпорности (имунитета), физичке и умне снаге. Њихова је предност у томе, што се конзумирају непосредно, без термичке обраде и губљења драгоцених супстанци.

Основни циљ овог истраживања је у сагледавању нивоа промена потрошње воћа и прерађевина у нашој земљи. Иста се анализира по регионима и социо-економским категоријама домаћинства. Временски период истраживања је од 1996 до 2002 године.

Анализира се потрошња воћа по члану домаћинства. Мада су и други облици исхране значајни (исхрана у предузећима, угоститељским и туристичким објектима, предшколским и школским установама, болницама, студентским ресторанима, војсци – тзв. институционална потрошња), за њихову анализу у нашој земљи не постоји статистичка документација. Статистика води искључиво потрошњу по члану домаћинства, зато је она и анализирана. Потрошња по члану домаћинства представља утрошене количине пољопривредно-прехранбених производа у оквиру домаћинства, и то купљених и производа из сопствене производње. Категорије "суво воће", "џем компот и слатко", као и "природни воћни сокови" прерачунати су на еквивалент свежег воћа, према параметрима које даје *Марковић*, (1989). У анализу су укључене *лубенице и диње*, с обзиром да их статистика сврстава у ту категорију, иако по неким ауторима спадају у групу повртарских усева. Основни извор података је анкета о потрошњи домаћинства (СЗС), који су обрађени уз примену стандардног статистичко-математичког инструментаријума. Од 1999. године због политичке ситуације на Косову и Метохији, СЗС не води евиденцију за овај регион наше земље, тако да анализа потрошње није била могућа.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

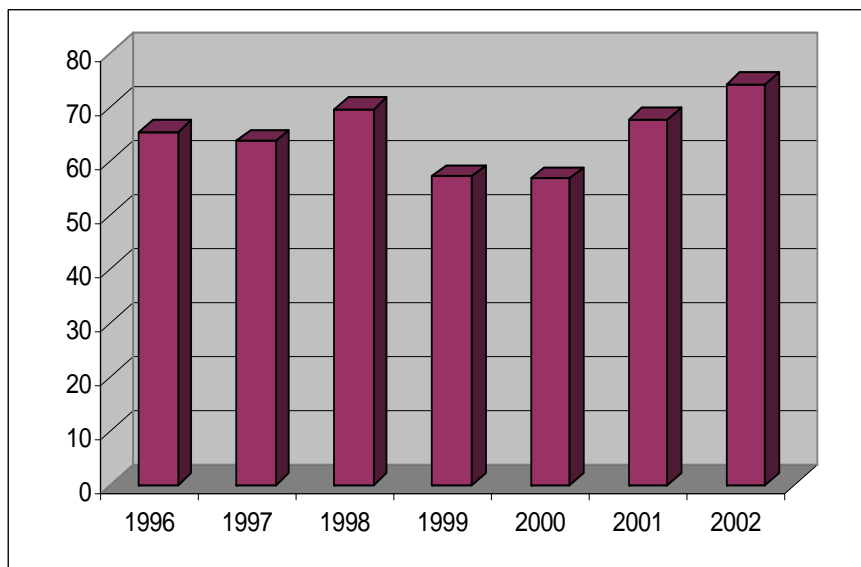
Потрошња воћа

Просечна потрошња воћа и прерађевина у државној заједници Србија и Црна Гора, у посматраном временском периоду, износи 64,9 килограма по члану домаћинства. Има тенденцију благог пораста по просечној годишњој стопи од 1,1%. У последњој у односу на почетну годину истраживања, потрошња је већа за 8,8 килограма, што охрабрује.

Промене потрошње воћа у Србији и Црној Гори

Најнижи ниво потрошње остварен је у 2000. години када је износио 56,8 килограма (*хистограм 1*).

*Хистограм 1. Потрошња воћа у Србији и Црној Гори
(кг. по члану,сва домаћинства)*

Потрошња свежег воћа (без прерађевина), износи 46,6 килограма. У поређењу са резултатима истраживања *Влаховића* (1999), који се односе на период 1992-1996., потрошња је у периоду 1996-2002. већа за 5,6 килограма.

Према *Драгашу* (1989) минимум годишњих потреба свежег воћа по члану домаћинства је на нивоу од 56 килограма (153 грама дневно). Може се констатовати, да се у нашој земљи просечно троши око девет кг. мање од наведеног годишњег минимума, или 17%. Дневни унос свежег воћа, просечно износи 128 грама.

Вајић (1985), наводи да пожељна дневна потрошња воћа и грожђа треба да износи 203 грама дневно, односно да у структури дневне потрошње учествује са 11,6%. Међутим, учешће воћа у структури дневног obroка (1996-2001) износи 3,4%, што је ниже од констатације напред

наведеног аутора (*Штрбац*, 2004). *Вајић* (1985) такође, наводи да у напред дефинисаном периоду, у односу на нутритивне норме, потрошња воћа у нас не задовољава оптималне дневне количине, односно у дефициту је 68 грама.

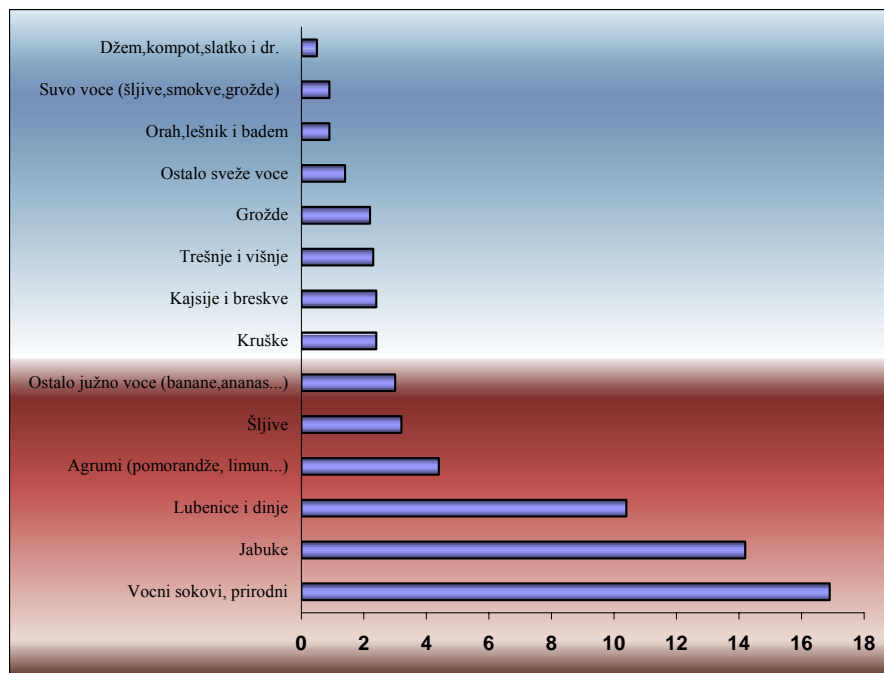
Потрошња свежег воћа и грожђа може се окарактерисати као скромна и незадовољавајућа, са нутритивног аспекта, са израженим сезонским карактером. Ово треба да забрињава, јер како наводи *Станковић*, (1987), данас се са више аргумената може говорити и о дијетопротективној улози воћа и грожђа, јер су откривени антиоксиданси и антикарциногени, од којих неки имају и антигенотоксичну улогу. То указује на могућност да се редовном потрошњом воћа и грожђа, могу смањивати ризици чак и од рака, а поготово од кардиоваскуларних болести. *Зараи Рика* (1997), наводи случај Јохане Брант, која је успела да се излечи од рака хранећи се искључиво грожђем.

Воће је неопходан извор заштитних материја, углавном витамина и минерала, и то у биолошки најповољнијим облицима. У заштитне материје спадају и антоцијанини (бојене материје). Према бројним истраживањима оне су најбоље средство за одржавање еластичности крвних судова у свим деловима тела, посебно у мозгу. У том погледу воће је незаменљива намерница (*Станковић*, 1970).

Лимитирајући чиниоци веће потрошње воћа у нашој земљи, пре свега, су ниска куповна моћ потрошача, релативно висока малопродајна цена неких врста (континенталног и јужног воћа, и присутне навике (нарочито у конзумирању прерађеног воћа – разне врсте компота, џемова, сушено воће, смрзнута малина, вишња и сл).

У структури потрошње воћа и прерађевина доминантно место имају воћни сокови (прерачунати на еквивалент свежег воћа, од 16,9 килограма), односно са учешћем од 26%. Следи јабука са 14,2 па лубеница и диња са 10,4 килограма. Напред наведене категорије учествују са скоро две трећине у укупној потрошњи. Потрошња крушке је 2,4 шљиве 3,2 и грожђа 2,2 килограма годишње (*хистограм 2*).

Хистограм 2. Структура потрошње воћа у Србији и Црној Гори (1996-2002)
кг. по члану – сва домаћинства.

У посматраном периоду долази до повећања потрошње појединих воћних врста, као што су: кајсија и бресква, лубеница и диња, агруми, орах, лешник, бадем, "суво воће", "џем, компот, слатко", воћни сокови и категорија "остало свеже воће". Најинтензивнији пораст потрошње остварује категорија "суво воће", по стопи од 18% годишње. Потрошња осталих воћних врста, као и грожђа, бележи тенденцију смањења. Највећи пад у потрошњи има крушка (-7,4%). Сматрамо да понуда воћа и прерађевина на тржишту не представља лимитирајући чинилац веће потрошње. Зависи, углавном, од нивоа животног стандарда потрошача. У структури потрошње све веће учешће има тзв. "натурална" потрошња, из сопствене производње, чиме се елиминише зависност од тржишта.

Потрошња воћа по регионима државне заједнице

Основна карактеристика потрошње воћа и прерађевина јесте неуједначеност по појединим регионима наше земље. Највећа потрошња, изражена по члану домаћинства (сва домаћинства), присутна је у Црној Гори, просечно 102,6 килограма, што је за 60% више од просека нивоа државне заједнице (табела 1). Анализирањем потрошње искључиво свежег воћа (без прерађевина), уочава се да је иста највећа, такође, у Црној Гори, просечно износи 48,9 килограма. Висока потрошња у овом региону наше земље, резултанта је, пре свега, потрошња воћних сокова, који у укупној потрошњи учествују са скоро 50%. Такође, један од битних фактора су висока понуда и навике потрошача. Иза Црне Горе, незнатно заостаје Војводина (48,1 кг).

У посматраном периоду, пораст потрошње воћа и прерађевина присутан је у свим регионима, изузев Војводине. Најинтензивнији раст остварује Црна Гора, по стопи од скоро пет одсто годишње (табела 1).

Табела 1 – Потрошња воћа и прерађевина у Србији и Црној Гори, по регионима

(кг. по члану домаћинства, сва домаћинства) 1996-2002.

Региони	Просечна вредност, кг	Стопа промене %	Ц.В. %
Србија	62,5	0,5	10,8
-Ц. Србија	62,9	0,8	13,3
-Војводина	63,0	-1,2	8,8
Црна Гора	102,6	4,8	11,4

Извор: Обрачун на бази публикације: "Анкета о потрошњи домаћинства" СЗС Београд

Разлике у регионалној потрошњи условљене су деловањем читавог низа чинилаца (Влаховић, 1999):

- висином дохотка становништва у различитим регионима,
- нивоом производње, односно понуде на тржишту,
- навикама у потрошњи,

- климатским и географским чиниоцима и др.

Анализирањем потрошње по појединим воћним врстама, и регионима, за сва домаћинства, запажа се да је највећа потрошња:

- **У Централној Србији** – у односу на остале регионе, *трешње и вишње* (2,5 кг) и категорије *"остало свеже воће"* (1,6 кг).
- **У Црној Гори** - *јабукe* (16 кг), *крушке* (4 кг), *грожђа* (3,3 кг), *агрума* (7,8 кг), категорије *"остало јужно воће"* (6,6 кг), категорије *"орех, лешиник, бадем"* (1,3 кг), *сувог воћа* (1,2 кг), категорије *"џем, компот, слатко"* (1,8 кг), и воћних природних сокова (45,9 кг у еквиваленту свежег воћа).
- **У Војводини** – *кајсије и брескве* (3,0 кг), *шљиве* (3,7 кг) и *лубенице и диње* (12,0 кг).

Потрошња воћа по социо-економским категоријама домаћинства

Анализа указује да постоје значајне разлике у потрошњи воћа по социо-економским категоријама домаћинства у оквиру државне заједнице, и по појединим регионима. Ова подела је урађена на основу формирања односно стицања дохотка у домаћинству. Према изворима дохотка, домаћинства се могу груписати на: *пољопривредна, непољопривредна и мешовита*.

Табела 2 – Потрошња воћа и прерађевина у Србији и Црној Гори по социо-економским категоријама домаћинства 1996-2002
(кг. по члану домаћинства),.

Категорије	Просечна вредност, кг	Стопа промене %	Ц.В. %
Сва домаћинства	64,9	1,1	9,8
Пољопривредна	61,5	-0,7	12,2
Непољопривредна	66,1	1,1	11,4
Мешовита	62,4	0,8	12,9

Извор: Обрачун на бази публикације: "Анкета о потрошњи домаћинства", СЗС Београд

Највећа потрошња ове групе производа је у непољопривредним домаћинствима, просечно 66,1 килограма, и већа је за 4,6 килограма у односу на пољопривредна домаћинства, која остварују најмању потрошњу (табела 2). Пораст потрошње воћа присутан је у свим домаћинствима, осим пољопривредним (-0,7%).

Највећу потрошњу у оквиру:

- **Пољопривредних** домаћинстава остварује Црна Гора, (91,3 килограма), и већа је за 32,8 килограма од истих у Војводини. Поменуто домаћинства имају највећу потрошњу: *јабуке* (16,5 кг), *крушке* (4,4 кг), *трешње и вишње* (3,4 кг), *шљиве* (5,5 кг) и категорије "*остало свеже воће*" (1,6 кг);

- **Непољопривредних** има Црна Гора (103,4 кг) и већа је од исте за 40,3 кг. у Централној Србији. Ова категорија има највећу потрошњу: *кајсије и брескве* (2,4 кг), *лубенице и диње* (11,0 кг), категорије "*остало јужно воће*" (3,3 кг), *агрома* (4,9 кг), *сувог воћа* (1,0 кг), категорије "*џем, компот, слатко*" (0,5 кг) и *природних воћних сокова* (18,9 килограма у еквиваленту свежег воћа);

- **Мешовитих** бележи, као и код претходних, Црна Гора (104,2 килограма), и већа је од постигнуте потрошње у Централној Србији за 45,3 килограма. Имају највећу потрошњу *грожђа* (2,7 кг) и категорије "*орах, лешиник, бадем*" (1,2 кг).

У последње време евидентна је тенденција изражене социоекономске диференцијације становништва. Присутно је енормно богаћење релативно малог дела становништва, с једне стране, и убрзано кретање ка општем сиромаштву великог дела становништва, са друге стране. Нарочито су угрожени пензионери, просветни радници, као и радници у појединим индустријским гранама (прерада коже и крзна, производња обуће, металска индустрија и сл). Ово ће се неминовно одразити и на потрошњу воћа у нас.

Закључак

Просечна потрошња воћа у Србији и Црној Гори износи 64,9 килограма (у еквиваленту свежег воћа), са тенденцијом благог пораста, по стопи од 1,1% годишње. У односу на оптималне годишње вредности, потрошња свежег воћа мања је за око девет килограма (25 грама дневно). У структури потрошње воћа и прерађевина, највеће учешће имају воћни

сокови (прерачунати на свеже воће), затим јабука, лубеница и диња, са учешћем од скоро две трећине укупне потрошње.

Постоје значајне разлике у потрошњи по регионима. Највећа потрошња бележи се у Црној Гори, која је за 60% већа од просека државне заједнице. Сви региони, осим Војводине, имају тренд пораста потрошње воћа.

Присутне су разлике по појединим социо-економским категоријама домаћинства у нас. Највећа потрошња је у непољопривредним домаћинствима. Све категорије домаћинства, осим пољопривредних, бележе пораст потрошње воћа. Кретање животног стандарда битно ће детерминисати и ниво потрошње воћа у нашој земљи.

Литература

1. Божидаревић, Десанка, Влаховић, Б. (1989): Основна обележја исхране у нас, Храна и исхрана” број 3- 4, 109-114.
2. Влаховић, Б. (1999): Потрошња пољопривредно-прехранбених производа у свету и СР Југославији, 1-283.
3. Марковић, П.(1989): Аграрни развој Југославије, 1-633.
4. Драгаш, Н. (1989): Потрошачка корпа, цене и чист лични доходак, Статистички документи, Савезни Завод за статистику, 28-33.
5. Зараи, Рика (1997): Моја природна медицина, 1-280.
6. Штрбац, Маја (2004),: Обележја потрошње пољопривредно-прехранбених производа у Србији и Црној Гори, магистарски рад, 1-90.
7. Вајић, И. (1985): Прехрамбена индустрија као битан фактор унапређења прехране. Зборник радова са симпозијума: Маркетинг хране у функцији унапређења исхране, 113-122.
8. Станковић, Д.(1987): Хранљива, дијетопрофилактична и дијетотерапијска вредност воћа и грозђа“, Храна и развој, 825-831.
9. Станковић, Д. (1970): Воће и воћни сок, 1-270.

UDC: 613.262.64.033(497.1)

**FRUIT CONSUMPTION CHANGES
IN SERBIA AND MONTENEGRO**

Branislav Vlahović¹, Vuk Radojević¹, Danilo Tomić²

¹ Faculty of Agriculture, University of Novi Sad,
Trg Dositeja Obradovića 8, Novi Sad,

² Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd, Volgina 15

Summary

In this paper authors analysed change in fruit consumption, and their final products in our country. Regional and socio-economic aspects of the fruit consumption was analysed. Time period of analyses is 1996-2002. Consumption per households is object of research. Other forms of consumption «so cold» institutional consumption is not covered. According research we can notice, that consumption is slowly growing, but still is pretty down in comparased to optimal value. There are important differens in the level of consumption by regions and category of households, depends of the purshaning power.

Key words: *consumption, fruit, household, Serbia and Montenegro.*

Author's address:

Dr Branislav Vlahović
Faculty of Agriculture
Novi Sad, Trg Dositeja Obradovića 8, 21000, Novi Sad,
Serbia and Montenegro